

ELS USOS PÚBLICS DEL VALENCIÀ

Vicent F. Garcia Perales

0. PRESENTACIÓ

La història de la llengua dels valencians ha patit diverses interpretacions partidistes, tant de banda d'aquells que han perseguit una verdadera normalització com d'aquells que han preferit obstaculitzar el normal creixement del valencià. I no solament hauríem de referir-nos als arxiconeguts episodis medievals, del Segle d'Or o dels Decrets de Nova Planta, ans també a l'actual situació que travessem.

Amb l'aparició dels mitjans audiovisuals (televisió, ràdio i Internet fonamentalment) podríem afirmar que aquella història valenciana nostra ha experimentat una revolució, la revolució de l'ús públic massiu de la nostra llengua en totes les llars de la Comunitat Valenciana. La llengua, el model que calia seguir, ha tingut també una especial revolució en el sentit que ha passat a ocupar àmbits que fins fa poc no eren coneguts. En este sentit, el naixement de Radiotelevisió Valenciana l'any 1989 marca una fita important, un abans i un després en la qualitat de la llengua que ara, a principis del tercer mil·lenni, tenim els valencians i les valencianes.

Que servisquen, doncs, les nostres reflexions per a facilitar aquell procés que tota llengua *normal* hauria de tenir, un procés de dignificació i de reconeixement d'una realitat que molt sovint s'ha amagat: el valencià en els mitjans de masses, el valencià en les esferes públiques, no solament les

adreçades a un sector de la societat, sinó al conjunt de tota la comunitat de parlants. Creiem, d'altra banda, que l'Acadèmia Valenciana de la Llengua pot tenir un paper, si no decisiu, sí important i interessant a l'hora d'engegar el motor de la normalitat de la llengua en el sector audiovisual, el més consumit per tothom.

En este article s'ajunten les reflexions al voltant de l'àmbit públic del valencià, d'una banda, les del valencià audiovisual (Jornada AVL 2007)¹, i de l'altra, les del valencià en l'espectacle en el sentit més ampli (AVL-SGAE 2005).²

1. RESUM (INTRODUCCIÓ)

Atés el perfil de les persones que participarem en esta taula redona, pense que a mi m'ha tocat la part més *delicada*, la llengua. El Taller d'Audiovisuals de la Universitat de València, l'Inquiet, l'AIFFA i els Premis Tirant..., la Universitat,

1. Jornada de treball: «L'ús del valencià en l'àmbit audiovisual», 9 de febrer de 2007, 12-13 hores, taula redona. Participants: Francesc Fenollosa, Francesc Felipe, Miquel Francés, Vicent Garcia Perales. Modera: Josep Lluís Doménech.

2. Segon Seminari sobre Documentació Valenciana de l'Espectacle. La Llengua en l'Espectacle en l'Àmbit Valencià. Experiències i Problemes per a l'Escripura i l'Elocució Valenciana en l'Àmbit de l'Espectacle. AVL, 30 d'abril de 2005, sala d'actes de la delegació de la SGAE a València, 12.30 hores. Taula redona: «Aspectes i problemes de la relació de la normativa amb l'ús de la llengua en l'espectacle: l'escripura i l'elocució en valencià». Participants: Frederic Chaume, Francesc Fenollosa, Vicent Garcia Perales, Joan Carles Simó. Moderador: Emili Casanova.

ara per segona vegada, després de la «Conferència marc», tots conjuntament, intentarem reflexionar sobre la quantitat i la qualitat de la producció audiovisual en valencià.

En la meua intervenció, ara transcrita en paper, intentaré de delimitar algunes matisacions respecte als usos lingüístics en l'àmbit públic dels mitjans audiovisuals. Potser hauríem de diferenciar què és *audiovisual* i com influïx la llengua en esta percepció.

Audiovisual és la unió entre dos realitats que funcionaven per separat (la ràdio o el cinema mut, per exemple) i que ara passen a formar part d'un nova realitat: el pla sonor i el pla visual interrelacionen i creen noves realitats sensorials (harmonia, contrast, reforç...). I si hi afegim la llengua emprada, doncs la realitat es multiplica, ja que fer audiovisuals en valencià és crear un artefacte molt pròxim a l'oient.

Si recorrem una mica a la història lingüística, sabem que el valencià ens ha arribat de pares a fills després de segles de vicissituds no precisament favorables a la llengua. Un segle d'esplendor (xv), tres de decadència (xvi, xvii, xviii) dels usos cultes, un de Renaixença (xix), i finalment, el que podríem anomenar el Segle de l'Eclosió i la Clausura del Valencià, que ja és el segle passat (xx).

Precisament el segle xx marcà les pautes de comportament lingüístic del que ara per ara vivim. Dos dictadures, persecució fins a pràcticament l'anorreament de la llengua, minorització i relegació de la llengua a situacions de diglòssia... Però sortosament també al segle passat la nostra llengua va ser fixada després que el 1932 es refermaren unes normes ortogràfiques, fent-se ressò de les que Fabra havia fixat a Catalunya el 1913. I, com no podia ser altrament, l'AVL, que oficialitzà les normes de Castelló, les que han estat aplicant-se a l'ensenyament des de la LUEV de 1983.

Parlem de normes escrites, que resten molt lluny de l'audiovisual que pretenem descriure. Per això, d'altra banda, si hi ha una revolució ja definitiva per a la llengua és la irrupció dels mitjans de difusió que ja no són únicament escrits: la ràdio, la televisió i el cinema. Efectivament, podíem parlar de *normes escrites* (amb algunes concessions, com ara la -s- del sufix *-itzar* que es va firmar a Castelló), però on tenen cabuda les normes *orals*? Hi ha normativa oral? Quins serien els criteris que regirien esta normativa? Estes i altres són qüestions

que encara no tenen resposta³. L'AVL, en este sentit, ha fet un primer pas en publicar el *Diccionari ortogràfic i de pronunciació del valencià* (2007), que inclou una normativa estàndard oral del valencià.

Déiem que la irrupció dels *mass media* revolucionava els usos lingüístics. Així, quan va nàixer el diari *Avui* el 1975, va començar usant la mateixa llengua que es coneixia per a l'àmbit escrit, la literària. Este fet va produir més d'un enfrontament, fins a tal punt que la societat d'aleshores es va polaritzar entre els dos termes de la coneguda polèmica *heavy-light*. Hi havia un sector més partidari d'una llengua més pura, més acadèmica, més *correcta*, dels «poetes de guant», enfront d'un altre grup que era partidari d'una llengua més acostada al poble, més innovadora, més folklorista, més *adequada* als nous reptes i usos, com eren els *media*, que fins i tot constituïren el Grup d'Estudis Catalans (GEC) i publicaren les seues reflexions en el llibre *El barco fantasma*.⁴

Per no estendre'ns massa, només caldria aplicar esta vella polèmica als usos actuals. Actualment ens trobem en unes condicions que faciliten l'accés del valencià a la producció audiovisual. I en este sentit voldríem acabar amb unes reflexions breus:

- La llengua ja no és motiu de polèmica. Almenys no tant com fa un parell de dècades.

3. TV3 naixia el 1983 amb un camí bastant semblant, després que s'haguera instal·lat un model de llengua popular (*light*) als mitjans de comunicació escrits. Canal 9, en este sentit, tampoc no partia de zero quan començava les emissions el 1989, tot i que és l'àmbit que ha marcat més la llengua del segle XXI.

4. Per a més informació sobre la polèmica *heavy-light* aplicada als mitjans de comunicació, podeu consultar els treballs de Daniel Casals:

- Casals, Daniel (2003): *El català en antena*, Benicarló, Onada edicions. [«Llindar», «Pròleg», «Presentació» i «Conclusions»; pp. 15-28, 228-236.]

- Casals, Daniel (2001): «Les polèmiques entre lights i heavies i les seues repercussions en l'elaboració dels models lingüístics per als mitjans de comunicació de massa», dins de M. À. Pradilla (ed.), *Societat, llengua i norma*, Benicarló, Alambor, pp. 127-162.

- Casals, Daniel (2000): «Les orientacions lingüístiques de Catalunya Ràdio», Creus, I. – Julià, J. (2000), *Llengua i mitjans de comunicació*, Lleida, Pagès, pp. 247-257.

- Pazos, M. Lluïsa (1992): «L'alcauoteria lingüística valenciana», dins de *La violació del català*, Barcelona, Tibidabo, pp. 55-85

- Pericay, Xavier; Toutain, Ferran (1986 [1987]²): *Verinosa llengua*, Barcelona, Empúries.

- Grup d'Estudis Catalans (1992): *El barco fantasma (1982-1992)*, Barcelona, Llibres de l'Índex.

- Hi ha tot un sector social que s'ha educat en valencià i que ha estudiat la llengua, per la qual cosa no hauria de mostrar en principi cap rebuig a la producció audiovisual en valencià.

- El model anomenat *estàndard* no acomplix totes les situacions de la llengua. En este sentit, caldria recodificar el terme, reinventar-lo o bé redefinir-lo. Les bases d'un estàndard, tot i que han estat molt tractades i discutides, no diluïden l'ús de la llengua en els mitjans de comunicació⁵.

- En l'espectre de les varietats lingüístiques, els usos del valencià entrarien a formar part d'una realitat més complicada que no pas únicament el model televisiu⁶.

- Per tant, la llengua audiovisual (en contrapunt al llenguatge audiovisual) ha de ser fàcil, clara, acostada al públic, eficaç..., característiques que ja aprenen els estudiants de Periodisme o de Comunicació, però que se'n fa difícil, per no dir impossible, l'aplicació a la realitat quotidiana.

- En aquell sentit de la creació de models lingüístics, fins aleshores es podria parlar, tot i que no taxativament i reservant les distàncies, de quatre models diferents (aplicat als mitjans de comunicació):

a) Model particularista, que arranca amb les Normes de Castelló (1932), la *Gramàtica valenciana*, de Sanchis Guarner (1950), i la de Carles Salvador (1951). És el que cultiva, per exemple, la plataforma valencianisme.com o diariparlem.

b) Model convergent, que arranca amb Enric Valor. Seria, per exemple, el cas de *Vilaweb*.

c) Model integracionista, que comença amb Joan Fuster, que defuig els trets identificadors del dialecte valencià. Seria el cas d'*El Temps*, *Avui*, *El Periódico*.

d) Model secessionista, ja encetat per Miquel Adlert i Xavier Casp. És el cas de *Lletraferit* i *Lo Rat*.

- La importància de creació d'un espai comunicatiu propi valencià. Esta idea hauria d'estar per damunt de tota la

resta: ens cal un mercat en valencià, ja no solament de l'audiovisual, que comptat i debatut és més decisiu, sinó també de llibres, premsa i ràdio.

- Ara per ara, ens trobem en un moment històric de cruïlla, entre un abans i un futur. El que ara farem serà decisiu per a les generacions que vénen darrere. Si no apostem per la llengua (tot i que sacrificant-ne part de la qualitat), no tenim eixida i ens arribarà el temps de la tan anunciada glotofàgia (una llengua que se'n menja una altra, no cal dir quina és quina).

- Hauríem de reflexionar també sobre les raons per les quals no tenim encara el camp bastant adobat perquè hi puguem oferir una programació 100% en valencià. Cal crear condicions sociolingüístiques que ajuden a superar les dificultats de costum. No estar acostumat al valencià no implica rebuig del producte que s'oferix. Ara bé, és clar que el producte ha de ser bo i de qualitat.

2. EL VALENCIÀ PÚBLIC I: EN L'AUDIOVISUAL (AVL 2007)

Agraïsc que l'Acadèmia Valenciana de la Llengua haja pensat en la meua persona per a participar en la taula redona. També agraïsc que haja convocat esta jornada de treball sobre el valencià en un dels sectors més importants dins de la normalització lingüística, el sector audiovisual. Considere que és un bon moment per a enriquir el diàleg, d'una banda, entre la teoria (universitat, estudiosos, llibres...), i de l'altra, la praxi (comunicadors, actors, directors...).

Voldria reflexionar entre l'abans, el present i el futur de la qualitat lingüística del valencià en els mitjans audiovisuals. L'abans és el naixement de Canal 9 el 1989; l'ara: Canal 9, Punt 2, InfoTV, TV per Internet (Vilaweb TV, TVi Televisió Internacional Canal 9, productores, empreses...); el futur, així ho esperem, és la normalitat de l'ús del valencià en el cinema i la televisió.

Partisc d'una experiència de 10 anys en l'ensenyament del valencià en el que s'ha denominat *llenguatge d'especialitat* o llenguatge específic, en els mitjans de comunicació, que no té per què coincidir amb el valencià que s'aprén a les escoles o als nostres instituts. I precisament una idea que sura quan parlem d'este registre és la de la revolució lingüística, que va implicar l'aparició dels productes audiovisuals.

Parlaríem d'una primera revolució, quan el valencià, després d'anys de postergament a usos privats, passava

5. De fet, ja a l'EM teníem este *estàndard* o model de llengua, que era el que marcava la Cancelleria Reial, de tal manera que era força difícil endevinar la procedència dels textos produïts a València, Catalunya o Balears. El cas més emblemàtic el tenim en l'obra *Curial e Güelfa*, de la qual no sabem si l'escriptor era català o valencià.

6. De fet, el llibre d'estil de RTVV, multicopiat, s'anomenava *El(s) model(s) lingüístic(s) de RTVV*, precisament referint-se al fet de si hi ha un o més d'un valencià modèlic per a usar en la comunicació.

a formar part de les esferes públiques: ensenyament (LUEV 1983), Administració i mitjans de comunicació. Això implicava un pas més en el procés de normalització. La segona revolució no es va fer d'esperar i, com en qualsevol llengua, es pot dir que es dona amb la irrupció dels *mass media* o consum de masses.

Si ens situem en l'eix temporal, tothom advertiria que el segle xx és el segle de la comunicació, de la revolució mediàtica, de la codificació (1913, Fabra; 1932, Normes de Castelló) que va passar de la llengua escrita a la llengua oral. De fet, la normativa, en naixer, era pensada per a la llengua literària o llengua estàndard (terminologia del segle XIX), mentre que la llengua dels audiovisuals, oral, no tenia la normativa tan delimitada.

És la llengua oral la que delimita l'autèntica revolució. El 1975 naixia el diari *Avui*. De primer naix com a hereu de la llengua literària, escrita per tant, que s'acostava més als textos de formalitat alta i d'elaboració considerable, però amb el pas del temps arribà a emprar (com hui ho fa) una llengua més acostada al poble. Es tracta de la vella polèmica entre el català *light* i el català *heavy*.

Llibre d'estil de Canal 9

A la Comunitat Valenciana naixia Canal 9 l'any 1989. Per tot allò que hem dit, la llengua valenciana, doncs, no partia de zero. Naixia amb un manual que hui pocs periodistes coneixen: *Normes d'estil de Canal Nou Ràdio i Model(s) Lingüístic(s) de la RTVV* (exemplar multicopiat). En este opuscle, a la pàgina 40 i següents, es diu que els models, o el model, de RTVV ha de regir-se per tres eixos de política lingüística:

a) La normativa vigent: les Normes del 32.

b) La varietat lingüística actual, dita valencià general, adequada als mitjans de comunicació de masses. La varietat entra en l'àmbit geogràfic del valencià i ha de ser el model referencial (estàndard).

c) La situació comunicativa concreta (el programa, bàsicament): els contextos.

Este treball, doncs, dona pistes sobre el valencià modern, el que voldríem per als nostres audiovisuals, que podríem definir d'esta manera:

- valencià correcte, però no forçat;

- parlar bé però sense que es note;

- natural;

- que no es pare atenció en el codi, en el com, sinó en el què, els continguts, i sobretot,

- que siga creïble, que tinga un alt grau de credibilitat.

Fem ara una comparació amb el *Manual de estilo de RTVE*, de Salvador Mendieta (Ed. Labor, 1983), que diu a la pàgina 13: cal usar un llenguatge que pugua ser entès per tothom, ni popular ni acadèmic, no comparable amb el llenguatge de la premsa escrita, sense retòrica (la informació sobretot). I l'estil ha de basar-se en cinc eixos: concisió, claredat, senzillesa, concordança (gènere, nombre), correcció.

I ara, què tenim? Estem, de segur, millor que fa vint anys. Pot semblar un tòpic, però podríem sempre debatre entre l'optimisme i el pessimisme, entre la botella mig buida o mig plena. Tenim Canal 9, Punt 2, l'una amb pel·lícules sistemàticament en castellà i l'altra amb un abast elitista; uns documentals, dibuixos animats i notícies que són 100% en valencià. Els sectors que més prometen en este sentit d'apostar pel valencià en tots els àmbits són les productores, les escoles de doblatge (actors de doblatge), Inquiet (Picassent), la Universitat de València (campanya «Cinema en valencià»), els Premis Tirant... O siga, que parlem d'un potencial ben ampli.

Ara bé, se'ns podria presentar algun tipus de problema, com és el cas de la qualitat lingüística. Al meu parer, el valencià que ara per ara s'usa en la comunicació pública és de caràcter heterogeni. És voler a dir que hi ha diversitat de competències que enterbolixen el missatge:

- Les mateixes veus en les pel·lícules en valencià. Cal potenciar un nou planter d'actors de doblatge (destaquem i donem l'enhonorabona per la participació de l'AVL en els Premis Tirant).

- Temes variats. Cal fer-ho en valencià, sí, però cal fer-ho bé, i no solament en pel·lícules de poc interès, de poc diàleg...

Després de tot el que hem tractat, podríem arribar a les conclusions següents:

1. Caldria crear el Llibre d'Estil dels Mitjans Audiovisuals Valencians, amb la col·laboració dels estudiosos (teoria) i comunicadors (pràctica). Este llibre d'estil no tractaria només de les qüestions lingüístiques. Pensem que en són bons

exemples la web <http://esadir.cat> o el *Llibre d'estil per als mitjans de comunicació orals i escrits*, publicat recentment per la Universitat de les Illes Balears i el Consell Insular de Menorca (2006) per als usos de les Balears. Considerem que este tipus de plantejament frenaria l'heterogeneïtat d'usos lingüístics en els mitjans audiovisuals.

2. Ens trobem en un moment històric decisiu, una cruïlla entre un passat i un futur, o ara o mai. Cal aprofitar-nos i conscienciar-nos que ha arribat el temps de produir en valencià sense por, d'apostar per uns audiovisuals cada dia més valencians.

3. Per això, cal una campanya d'estímul als productors i a tot el sector audiovisual representat en esta jornada. Cal una campanya de compromís, que els qui manen mostren el seu compromís i la seua aposta pel valencià (també aposta econòmica d'ajudes).

4. D'altra banda, cal apel·lar a la responsabilitat de la qualitat lingüística del valencià en l'àmbit audiovisual. Cal vetlar per una llengua purament genuïna, tradicional que no es distancie de la realitat, però que al mateix temps siga moderna. No és vàlid, al meu parer, el *valencià de plàstic*, un valencià de llibres, mort, que no diu res, que no comunica. Cal, doncs, un valencià modèlic, referencial, el que alguns anomenen *estàndard* o *normalitzat*.

5. Hem d'apel·lar també als docents, als professors de valencià, per tal que eduquen els jòvens en una certa sensibilitat lingüística positiva i que no siguen simplement censors o correctors d'ortografia. Per què no, es podria implantar una assignatura de mitjans de comunicació obligatòria, ara que està de moda demanar assignatures per a tot.

6. Finalment, sempre m'agrada acabar amb el símil lingüístic de la conducció, ara ampliat, perquè des de juliol de 2007 ha entrat el carnet per punts. L'acte lingüístic (l'ús de la llengua en un context concret) és com l'acte de conduir, és un acte de responsabilitat. Els paràmetres serien estos:

Senyals de trànsit = normativa lingüística (ortografia, normes d'ús).

Velocitat: s'adapta a les característiques de la carretera = La llengua s'adapta a les característiques del context d'ús.

Multes = On estan? Es podria multar algú que use mal el valencià? On estan les transgressions? I els accidents?

Valorem suficientment els accidents, o siga, pel·lícules mal doblades?

Ara, amb el carnet per punts, s'han reduït estos accidents. Caldria, doncs, inventar un mecanisme lingüístic que reduïra els mals usos del valencià audiovisual. Caldria que la competència lingüística passara a un primer pla.

3. EL VALENCIÀ PÚBLIC II: EN L'ESPECTACLE (SGAE 2005)

La meua intervenció intentarà adaptar-se als quinze minuts que tinc assignats, per la qual cosa m'he programat tres objectius fonamentals:

1. Descriure experiències lingüístiques personals (aspectes i problemes dels aprenents de periodista)

2. Analitzar els emissors actuals dels mitjans de comunicació orals.

3. Trencar una llança a favor del contingent castellano-parlant que accedix a la professió de comunicador en valencià.

Per tal d'aconseguir estos objectius marcats, he dividit en quatre punts la meua intervenció.

A. L'ensenyament del valencià en periodisme

Tota la meua experiència lingüística i professional que ací reporte és fruit d'un treball de docència i d'investigació als quals he dedicat part de les meues inquietuds personals. El que ací contaré és fruit, doncs, del meu treball com a docent al CEU San Pablo, una institució que ha treballat i treballa actualment en la formació de futurs comunicadors.

He de dir que l'any 1986 es posava en funcionament la titulació de Ciències de la Informació (Periodisme, Publicitat i Imatge), de tal manera que l'any 1991 va eixir al carrer la primera promoció de llicenciats en Periodisme (la branca que ara ens interessa), precisament dos anys després de posar-se en funcionament la RTVV, la qual, és clar, se'n va beneficiar. Estos estudis es duïen a terme al Centre d'Estudis Universitaris (CEU) a Montcada de l'Horta, un centre que havia estat adscrit a la Universitat Politècnica de València. Per tant, els llicenciats ho eren per la UPV.

Deu anys després, el 2001, van eixir al carrer els primers llicenciats per la Universitat Cardenal Herrera-CEU, recentment estrenada com a primera universitat privada del País Valencià.

Al llarg de tots estos quasi vint anys de docència, pel Departament (o Àrea de Coneixement) de Valencià van passar professors com Josep Sanchis, Empar Giménez, Vicent Moreno, jo mateix⁷ i altres col·laboradors de la Universitat de València, tots ells sota l'*alma mater* que era el professor Emili Casanova, que va estar al CEU des dels inicis fins fa pocs anys.

L'any 2000 va entrar en funcionament el Pla Nou d'Estudis. Amb el Pla Antic, tots els llicenciats en Periodisme havien passat per tres anys obligatoris de Valencià (fins i tot els alumnes que procedien de comunitats autònomes no catalanoparlants, que s'agrupaven en grups anomenats de *suport*). Amb el Pla Antic, els alumnes de Publicitat i d'Imatge només podien triar una optativa de valencià en quart i quint curs.

Amb l'entrada del Nou Pla d'Estudis, l'any 2000, fins a l'actualitat, el Valencià va quedar reduït a optatives⁸. És a dir, des d'enguany (2005), per primera vegada qualsevol alumne llicenciat per la UCH-CEU pot perfectament no haver estudiat cap assignatura en valencià.

Finalment hem de dir que tots els professors que hem passat pel Departament de Valencià de la UCH-CEU hem defensat un model valencianista genuí: fonètica valenciana, morfosintaxi valenciana (*este, -ix...*), lèxic valencià (geosinònims). Els llibres de lectura obligatoris bàsics eren el de Toni Mollà (*La llengua dels mitjans de comunicació*) i el de Josep Lacreu (*Manual d'ús de l'estàndard oral*).

B. Varietats lingüístiques i llenguatge periodístic

La llengua no és un fet monolític ni unívoc. Això ja és ben sabut. Ningú usa la llengua tal com és descrita a les gramàtiques, sinó que la llengua es manifesta en forma de varietats. I estes varietats depenen directament de dos factors:

7. Actualment, com que el Valencià ha reduït hores de docència, només quede jo com a únic professor de la matèria a la UCH-CEU.

8. Concretament l'any 2000, amb el Pla Nou en primer curs, hi ha una assignatura troncal anomenada Llengua que s'ofereix als alumnes de Periodisme, Publicitat i Comunicació Audiovisual (en el Pla Antic només hi havia oferta de tres anys obligatoris per a Periodisme). A l'hora de realitzar la matrícula, l'alumne ha de triar Llengua Espanyola o Llengua Valenciana. Es tracta d'una tria exclouent: els alumnes que cursen Valencià ja no tenen l'opció de cursar Castellà, i a l'inrevés.

En segon curs de PER-PUB-CAV hi ha l'assignatura quadrimestral optativa Valencià als Mitjans de Comunicació i en cinqué curs, només de Periodisme, s'ofereix des de 2004-2005 l'assignatura Redacció Periodística en Valencià.

a) L'origen de l'usuari, que delimita *dialectes*.

b) La situació comunicativa o context, que delimita *registres*.

Segons l'usuari la llengua pren unes característiques o unes altres: varietats diatòpiques (depenen de la procedència geogràfica), diacròniques (depenen de l'edat), diastràtiques (depenen de la procedència social o de l'ofici o preparació que tinga l'usuari).

Segons els contextos, delitem els registres d'acord amb quatre factors bàsics: el camp (o tema de què es tracte), el canal (oral o escrit), el tenor interpersonal (grau de formalitat), el tenor funcional (l'objectiu de la comunicació).

I en el cas del llenguatge periodístic, el que realment delimita els usos lingüístics són el que s'anomenen gèneres periodístics, que tradicionalment s'han classificat en gèneres d'informació, d'opinió i d'entreteniment.

Vet ací, en Taula-1, una de les classificacions de més consens, l'autor de la qual és un experimentat tractadista dels estudis de periodisme, José Luis Martínez Albertos.

Per tant, el valencià que es faria servir en cada un d'estos nivells ha de ser diferent: no és el mateix la llengua d'un magazín, que s'acosta més a la parla col·loquial, que la llengua d'un informatiu o d'una entrevista.

Però hem d'afegir un tret del llenguatge periodístic que potser no tenen altres registres de la comunicació: la llengua dels mitjans de comunicació se sol permetre unes llicències que difícilment adoptarien altres nivells de formalitat mitjana i que usaren l'estàndard. És voler a dir que els periodistes són *creadors de llengua* i transgressors de la norma, precisament perquè persequen l'objectiu del que és el llenguatge periodístic: claredat, concisió i, sobretot, eficàcia comunicativa. I si a més afegim una expressivitat que es pot aconseguir trencant la norma, molt millor.

En són bons exemples el títol del magazín de Ràdio 9, recentment desaparegut, *Açò és precís*; o el programa cultural dels divendres a la nit, dirigit per Ricard Bellveser, *Encontres*. Ambdues expressions, des del punt de vista gramatical són incorrectes. Ara bé, la primera forma part d'un ús col·loquial que, a més, cal entonar, cal donar-li uns elements suprasegmentals especials per tal que tinga raó de ser. I el segon, millor no pensar que la gent que allí va a debatre propostes cultu-

<i>Estil</i>	<i>Actitud psicològica</i>	<i>Gèneres i subgèneres periodístics</i>		<i>Modes d'escriptura</i>
INFORMATIU (primer nivell)	Informació (Redactar) (Referir)	Informació Reportatge I (Objectiu)	<ul style="list-style-type: none"> • Reportatge d'esdeveniment • Reportatge d'acció • Reportatge de cites (entrevista) • Reportatge de seguiment (Reportatge curt) 	Narració... fets Descripció... fets
INFORMATIU (Segon nivell)	Interpretació (Analitzar) (Explicar)	Reportatge II (Interpretatiu) Crònica		Exposició: fets i raons
EDITORIALITZANT	Opinió (Enjudiciar) (Persuadir)	Article o comentari	<ul style="list-style-type: none"> • Editorial • Solt • Columna (article firmat) • Crítiques • Tribuna lliure 	Argumentació: raons i idees
AMÉ / LITERARI Fulletinista	Entretindre Divulgar Creació literària	Articles literaris (assaig, humor, divulgació, costumisme, etc.) Narracions de ficció (novel·les, contes) Tires còmiques Poemes Columnes personals i altres <i>features</i> Etc.		Exposició i argumentació: raons i idees

Taula 1

ral (en castellà majoritàriament, per cert) estan *encontrats*, o siga, enfrontats ideològicament o físicament.

Per últim, hem de fer esment del mot *barco*, que ha sigut una de les reivindicacions més punyents dels mitjans de comunicació de Catalunya, de tal manera que el grup que exigia un model més popular de llengua, menys academicista com ho era el de l'*Avui* els primers anys d'existència, aquells que s'anomenen defensors del *català light*, van formar el Grup d'Estudis Catalans i van presentar les seues idees en un llibre anomenat *El barco fantasma*, en honor a eixa parauleta que havien reivindicat any rere any i que sembla que finalment ha tingut entrada als mitjans de comunicació catalans.

C. El model de llengua oral dels periodistes

En este apartat vull fer-me ressò d'un dels temes més recurrents, dels quals més s'ha parlat des de fa anys i panys (i encara se'n parla) que és el *model de llengua*, o siga, la simplificació de la diversitat i la creació o delimitació de la llengua que hauria de ser modèlica i referencial. És clar, parlem de l'estàndard.

I sabut és que l'estàndard oral encara és una de les tasques que tenim encomanades als nostres acadèmics. No tenim normativa oral. Hem de pensar que la normativa, tal com es va concebre, estava pensada per a la llengua escrita (de fet, la llengua estàndard en un principi era anomenada *llengua literària*, tant per Fabra com per altres lingüistes de renom). Tenim treballs, llibres, articles, opuscles, propostes (Lacreu, Mollà, IEC, AVL en procés...), però ara per ara la normativa oral encara no està ben fixada.

Pense que el que s'ha fet és més teoritzar que oferir solucions reals i aplicables als problemes diaris. S'ha parlat moltíssim de la concepció del que és l'estàndard. Fins i tot m'atreviria a dir que precisament l'estàndard ha pogut ser una derivació de la situació anòmala que ens ha tocat de viure, un invent d'uns quants filòlegs que han volgut imposar a tota una comunitat de parlants.

Però arribats a este punt, ens hem de preguntar que si hi ha una norma oral, una normativa oral, què hem d'entendre per *norma*. I què és l'estàndard? La llengua dels mitjans de comunicació, tal com afirmen alguns tractadistes?

Enllaçant amb el títol de la nostra taula, la relació entre la normativa i l'ús, entre la norma i l'estil de la llengua, hem de dir que aquella oposició és fal·laç. No és que hi haja una norma i un ús deslligats, sinó que existeixen usos totalment inadequats a la situació comunicativa.

Fem esta reflexió amb preguntes concretes:

Quina és la *norma*?

- Una varietat geogràfica? (*espill, granera...*, més correctes que *mirall, escombra*)

- Una varietat de registre? (*tu* més correcte que *vós* o *vosté*)

- La varietat estàndard? (els usos estàndards són més correctes que els no estàndards)

Correcte?

- Escriure sense accents és correcte?

- Escriure abreviatures en el mòbil és correcte?

- Les formes *bueno, entonces, pues...* són correctes?

- Les formes *àdhuc, llur, ensems, malgrat...* són més correctes que *fins i tot, el seu, alhora, a pesar de*?

- Són correctes les paraules del diccionari *mosatros, auia*?

És clar que no hi ha usos correctes i usos incorrectes; esta concepció és una convenció social. El que sí que tenim són usos adequats o inadequats al context comunicatiu. Escriure sense accents seria adequat en informàtica per tal d'evitar caràcters estranys, però no en un examen; escriure amb abreviatures exagerades seria adequat en els missatges dels mòbils, però no en els exàmens novament. Etcètera.

D'altra banda, l'Institut d'Estudis Catalans va treballar en l'aspecte de crear una «normativa oral», però que no deixava de ser una proposta (en alguns casos frustrant i en altres reeixida): «Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana», I Fonètica (1990) i II Morfologia (1992). En estos opuscles es reduïa el concepte de *correcció* a dos etiquetes:

a) L'àmbit, que podia ser *general* (si el tret lingüístic estava vigent en almenys dos dels cinc grans dialectes) o *restringit*.

b) Registre, que podia ser més formal o informal.

Així, la forma [anténdre] seria admissible en l'àmbit general, però només en els registres més informals; o les formes [ká]a] i [ká]ja].

D. La competència lingüística dels nostres periodistes

No és el mateix dir quina competència haurien de tindre els periodistes que quina competència tenen els periodistes. Distaria molt si exigírem una competència superior als professionals de la comunicació que usen el valencià com a vehicle d'expressió.

Se suposa, a més, que hauríem d'entendre el terme *competència* com a capacitat de llegir, parlar, entendre i escriure en valencià.

Però, arribats ací, hem de ser realistes i hem de vore que esta competència topa molt sovint amb problemes i aspectes:

- Ens trobem amb un grau de competència heterogènia, o siga, que n'hi ha molts i cada un fill d'una mare diferent (fins i tot podríem afegir que són fills dels seus mestres).

- Tenim una mescla de registres d'una manera inadequada. Al costat d'una forma com **detés* ens trobem un *quelcom, llur, àdhuc...*⁹

- Falses lectures (competència minsa): la *t* dels dígrafs *tg, tj, tx, tn, tl...* no s'ha de pronunciar, o en tot cas esta *t* indica que la consonant que va després és geminada o doble. Així són incorrectes pronúncies com [sedmána], [espádlá], [sodmetre]..., per comptes de [semmána] o [semána], [espálla] o [espála] i [sommétre] o [sométre].

- Veiem que es mesclen les variants (tant geogràfiques com estilístiques).

- I què hem de dir de l'ortografia? Però com que no tractem la llengua escrita, sinó l'oral, sí que hem de fer dos declaracions fruit de l'observació directa: els errors fonètics no es noten en l'oral (és clar, excepte alguns molt puntuals com els accents). Quant al model oral, si comparem el treball de Voro López Verdejo sobre l'estàndard oral, que l'any 2001 va ser adoptat per la RACV com a «Estandart Oral Valencià»¹⁰, ens adonem que pràcticament el 90% de les seues propostes coincidixen en gran part amb les que oferix Toni Mollà, Josep Lacreu o el mateix IEC.

9. Un exemple de la mescla de varietats i registres és una frase que vaig escoltar ahir precisament (29/5/05) en el butlletí horari de Ràdio 9 de les 21 hores: «El cos trobat ha pogut romandre mort des de fa varies setmanes». Pense que és un cas il·lustratiu de la mescla del *romandre* (mot literari) i de castellanismes com *vàries* (per comptes de *diverses, algunes...*).

10. Acord de la Secció de Llengua i Lliteratura de la RACV, publicat en el *Bolletí*, València, 2001.

- Problemes en les traduccions: el periodista dubta en els noms d'entitats o de persona... que s'han de traduir i les que no. El Salt oferix uns criteris que ben bé podrien ser tinguts com de referència.

- Ús del traductor-corrector Salt d'una manera inadequada, jo diria *fraudulenta*, ja que s'ataquen els principis amb què va nàixer este servici. Així, em va sorprendre una traducció del fragment «en huelga de hambre» per «en sobra de fam» (del castellà *holgar*).

- Procedència castellanoparlant, encara que este aspecte més que un problema és una constatació. I si entre un 70% i un 80% de periodistes que usen el valencià són castellanoparlants, ens hauríem de replantejar algunes qüestions i demanar llicències lingüístiques a este grup de gent i no acusar-lo de *pecador*. Ara bé, les incorreccions bàsiques no serien pactables, com és el cas de les obertures de les vocals¹¹.

- Per últim, problemes d'actituds i d'aptituds: hi ha periodistes que no tenen cura de la llengua, ja ho sabem. Però n'hi ha, a més, que no tenen interès, o el que és pitjor, mostren un rebuig a millorar l'expressió o a aprendre simplement. I no parlem precisament de la relació dels assessors lingüístics i els redactors, amb eterna confrontació. Així mateix, les aptituds són decisives en la tasca del periodista: hi ha molts locutors que ho fan realment bé, que usen una llengua correcta, adequada, creïble, versemblant..., però que potser si els traem d'eixe àmbit, com ara que retransmeten en directe una boda o un accident, ja no són tan sagaços. I a l'inrevés.

Si fem una ullada a les 53 incorreccions que reportem en Taula-2, ens adonem que en una gran majoria es tracta d'interferències amb el castellà. O siga, que el contacte de llengües determina els usos lingüístics. Estos exemples estan extrets dels errors que van cometre els meus alumnes amb la locució d'un butlletí horari gravat, com a treball de curs.

11. Sempre m'ha agradat posar un exemple relacionat amb els castellanoparlants: proveu a donar a llegir un text en valencià a una persona de Madrid que no conega la llengua. Vos adonareu que llig perfectament el valencià, tret d'uns quants aspectes fonètics: obertura de vocals, la <c>, la <g, j, tg, tj>, etc. Però molt pocs. Açò és el que passa exactament amb alguns locutors dels mitjans de comunicació, que lligen el valencià com si llegiren un text en castellà. I el mateix si han de redactar un text en valencià, pensant en castellà (no solament per les qüestions lingüístiques, sinó per la redacció, que sona més a castellà que no a valencià).

	LOCUTAT (o escrit)	CAL DIR
1	ràfaga	ràfega
2*	en sobra de fam (SALT)	en vaga de fam
3	Kief	Kíef
4	BBVA [be-be-úve-a]	BBVA [be-be-ve-a]
5*	conseller	canceller
6	financiarà	finançarà
7	Abu Mazen (amb «z» castellana)	Abu Mazen (amb /z/ sonora)
8	consensue	consensue [ú]
9*	sud-est [sudést]	sud-est [sutést]
10	Ucrània	Ucraïna
11*	d'Hamás	de Hamàs
12*	són les dos del matí	són les dos de la matinada/de la vesprada
13	cima iberoamericana	cimera lberoamericana
14	tassa	taxa
15	sifra	xifra
16	després de que	després que
17	Nobel [nòbel]	Nobel [nobèl]
18	asolejat	asolellat
19	ejecutiu	executiu
20	aconteciment	esdeveniment, succés
21*	detés	detingut
22*	graffitis	grafits
23	confia en que	confia que
24*	Tele Cinc	Telecinco
25	anar-se del Rial Madrid	anar-se'n del RM
26	ejèrcit	exèrcit
27*	està empenyat a que la reforma	està encabotat que la reforma
28	tras	després de/que
29	sí caigueren al buit	sí que caigueren al buit
30*	ensissamera	encisamera (ensaladera) -esport-
31*	Quant a tenis, dir que...	Quant a tenis, hem de dir que...
32	un tant plujós	un poc plujós
33	Xàtiva <tx>	Xàtiva <x>
34	ràdar	radar
35	cels ennuvolats	cel ennuvolat
36*	les províncies.és	lasprovincias.es

	LOCUTAT (o escrit)	CAL DIR
37	el SIDA	la SIDA
38	enfermetat	malaltia
39*	- ITZAR [itsár]	- ITZAR [izár]
40	desvetlar (una data)	desvelar (una data)
41	norest	nord-est
42	de ambes	de les dos
43	del diumenge per la nit	de diumenge a la nit
44	van tindre que actuar	van haver d'actuar
45	el part del temps	el comunicat, l'informe...
46	metereològica	meteorològica
47*	sotmesos [dm]	sotmesos [mm]
48*	governadors	governadors
49*	haguen	hagen
50	Alemània	Alemanya
51*	es reunirà en	es reunirà amb
52	CD (amb «z» castellana)	CD [se-de]
53	atmòsfera	atmosfera

Taula-2
Errors d'estudiants de PER-PUB-CAV en una locució d'un butlletí horari:
Els que no duen asterisc (*) poden ser tractats com a castellanismes (majoria)

Inversemblances: Són les 6 de la vesprada, les 5 a Canàries.

Credibilitat: somriures, to de la notícia / contingut...

Text escrit per a ser llegit i no per a ser dit (subordinació, puntuació...).

4. CONCLUSIONS I SOLUCIONS

Una vegada fetes totes les descripcions que hem reportat fins ara, volem acabar el nostre treball amb una sèrie de constatacions que, en algun cas, poden ser interpretades com a solucions i que sovint repetixen algun dels continguts del nostre recorregut.

1. La llengua, en l'àmbit periodístic, adquirix unes característiques que li són pròpies i de vegades úniques. L'objectiu és l'eficàcia comunicativa, per la qual cosa es permet unes llicències lingüístiques que sovint estan per damunt de la normativa.

2. L'emissor valencià és totalment heterogeni. La qualitat lingüística del producte audiovisual en valencià depén

sobretot de l'emissor, que sovint és heterogeni. Este emissor té tant unes característiques que li són innates¹² (fonogènia, telegènia, saber estar, etc.) com apreses (com ara la llengua).

3. Els professionals actuals de la comunicació en valencià no són precisament els qui millor dominen la llengua, i això que es configuren com a model referencial (estàndard). Actualment sembla que prime més una bona imatge (o per què no, amiguisme o influències) que un bon domini del valencià¹³.

4. El grup de castellanoparlants que accedix a un treball en l'audiovisual valencià sempre ha estat mal considerat. Açò hauria de millorar-se, ja que hem de tindre en compte que en són vora un 70-80%, per la qual cosa només un 20% dels actuals comunicadors en valencià són valencianoparlants.

5. La competència mitjana d'un alumne actual de periodisme (panorama no gaire favorable) és extrapolable o comparable al professional mitjà que treballa en els mèdia en valencià.

6. I volem acabar amb un símil, el de l'autopista de la informació. Efectivament, la informació és una gran autopista, com ho és la situació lingüística: el conductor és l'usuari de la llengua, que pot transgredir els senyals de trànsit o respectar-los (els senyals que són la normativa lingüística), que pot fer, doncs, infraccions o errors lingüístics i que poden ser penalitzats. Finalment, les característiques de la carretera o de l'autopista en este cas, fan que el conductor modere la velocitat, o siga, que la situació contextual de comunicació fa que l'usuari de la llengua adapte els usos i les formes que li siguen més adequades.

Per tant, i amb açò acabe, hem de crear bones carreteres i hem de fer campanya de conscienciació del bon ús lingüístic a fi d'evitar els accidents que any rere any, que locució darrere locució, ens persequen.

12. En este sentit, Empar Recatalà, en una intervenció al CEU en classe de Valencià als Mitjans de Comunicació el passat dia 21 d'abril de 2005, explicava que tota la seua «actuació» davant la càmera és innata. Ella no estudia res, no repara en el codi verbal i no verbal per a fer el seu treball.

13. També hem de dir que fins i tot alumnes que tenen un molt bon domini de la llengua i que eren valencianoparlant de comarques com la Marina o la Safor, sovint han quedat exclosos de la locució oral perquè el seu valencià «sonava massa a català». Precisament Maribel Vilaplana, periodista i presentadora de Canal 9, en una taula redona que va tindre lloc a la UCH-CEU el passat 18 d'abril de 2005, comentava que quan va fer el càsting per a Aitana, precisament va ser triada perquè el seu valencià «no sonava a català».